

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

תוכן

- א. שאין מוחקין במקום שגודשין ואין גודשין במקום שמוחקין ... שאם אמר הריני מוחק במקום שגודשין ... ולהוסיף לו על הדמים ... שאין מעיינין במקום שמכריעין ... שאין שומעין לו 1
- ב. מעמידין אגרדמין בין למדות בין לשערים.....2
- ג. היה מבקש ממנו ליטרא שוקל לו ליטרא ... קמ"ל דמתקנינן מתקלי עד הכי.....3
- ד. היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא ... שוקל ליטרא ומניה רביע ליטרא עם הבשר ... עשר ליטרין לא יאמר לו שוקל לי אחת אחת והכריע אלא שוקל לו כולן בבת אחת ונותן הכרע אחד לכולן.....4
- ה. נפש מאזנים תלויה באויר ג' טפחים ... ושל זגנין תלויה באויר שני ... ושל חנווני ושל בעה"ב תלויה באויר ... ושל טורטני תלויה באויר שלש אצבעות וגבוהה מן הארץ שלש אצבעות.....5
- ו. כדרך שאמרו לענין איסורן כך אמרו לענין טומאתן.....6
- ז. אין עושין המחק של דלעת מפני שהוא קל ולא של מתכת מפני שהוא מכביד אבל עושהו של זית ושל אגוז של שקמה ושל אשברוע ... אין עושין את המחק צדו אחד עב וצדו אחד קצר לא ימחוק בבת אחת שהמוחק בבת אחת רע למוכר ויפה ללוקח ולא ימחוק מעט מעט שרע ללוקח ויפה למוכר.....7
- ח. לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה במדה זו מדידת קרקע שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח במשורה שלא ירתיח.....8
- ט. אסור לאדם שישהה מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו ... אבל באתרא דחתימי אי לא חזי חתימה לא שקיל.....12
- י. עושה הוא סאה תרקב וחצי תרקב וקב וחצי קב ורובע ותומן וחצי תומן.....14

דף פט.

א. שאין מוחקין במקום שגודשין ואין גודשין במקום שמוחקין ... שאם אמר הריני מוחק במקום שגודשין ...

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

ולְהוֹסִיף לוֹ עַל הַדְּמִים ... שֵׁאִין מַעֲיִינִין בַּמָּקוֹם שֶׁמִּכְרִיעִין

... שֵׁאִין שׁוֹמְעִין לוֹ

מרוב חומרת¹ דיני מידות ומשקלות שהתבארה חומרתם לעיל דף פח: בכלי המדידה הקפידו חז"ל שלא יבוא לידי רמאות ויבטל עשה זה, לפיכך מקום שנהגו² למדוד בצורה מסוימת כגון שנהגו לגרוש במידה, לא ישנה אפילו ברצון הלוקח שמוכן להפסיד, ואפילו אם מוריד לו במחיר, כי התורה הקפידה על עוות המדות פן תצא תקלה על ידי זה שיראה אדם אחר כשמודדין בשינוי, ויחשוב שכך היא מדת העיר, וימדוד כך לאדם שלישי שאינו יודע המנהג, ונמצא מפסידו שלא כדין.

ב. מעמידין אגודמין בין למדות בין לשערים

במקום שיד³ שומרי מצוות תקיפה ויכולים להשגיח על המוכרים⁴ חייבים בית דין להעמיד ממונים שיהיו מחזרים על החניות, וכל מי שנמצא אתו מדה חסרה או משקל חסר או מאזנים מקולקלים, רשאים להכותו ולקנסו כאשר יראה לבית דין.

¹ שו"ע רלא סעי' ה וערוך השלחן שם סעי' ה ושו"ע הרב הל' מדות ומשקולות סעי' ח

² שו"ע הרב שם סעי' ז

³ שו"ע ונו"כ שם סעי' ו

⁴ עיין מש"כ בזה בכסף הקדשים שם שזה ל"ש כלל עכשיו שנימל כל התוקף על אמתות המשפט מראשי עם בני ישראל ואין כוחינו אלא בפה. כששואלין שאלה היאך להתנהג בעניני האסור והמותר מורים להם על פי התורה"ק. ואין בינינו עכשיו שום נדנוד סדר שנוכל להעמיד ממונים משגיחים על תקוני הנהגת העיר כלל. וגם אם איזה עיר עושים ביניהם הסכמות וסדרים קצת לתיקונים. איננו דבר של קיימא כלל משמיעת וראיית הנהגת רוב הערים דסביבות שאינם אפשריים לשום סדר נכון. מצד שמי שבא לעשות איזה כפי בדברים או בביוש או בתוקף. רבים קמים עליו מאותן קלי העולם המתערבים את עצמם ע"י התקרבות לשררות ולשלמונים ודייניהם למצוא חנם ע"פ שחדים וע"פ המציא להם איזה להנאתם ולהוספות הכנסתם ומוציאים חן בעיניהם בתכלית עד שקצתם מרשים אותם ונותנים להם תוקף להכניע כל מתנגדיהם ועי"ז אימתם מוטלת על הבריות ונותנים חתימתם בארץ החיים וקצתם נותנים כח להמציאים להם חן בעיניהם על כמה פרטים. ועכ"פ כבר נתיגעו כל הבאים לעשות הסכמות וסדרים לתיקוני הנהגת העיר מהם כבר בדוק ומנוסה אצלם בפועל שאינו דבר של קיימא כלל לתקן בעיר תקנות. ומהם מבינים בהשכלתם שא"א לעמוד נגד קלי העולם לעשות בתורף מה שנגד תאוותם. ולזאת כל הדברים ינעים לא יוכל איש לדבר אני אוציא מכת לפועל תיקוני מתא ולזאת א"א להעמיד עתה ממונים על צידוק המדות ומשקולות ועל שמירה מהפקעת שערים ועל שמירה בעניני מו"מ מה שמבואר בסי' רל"א. ועי"ש מה שהאריך עוד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

וכן חייבים ב"ד⁵ להעמיד ממונים על השערים שלא ירויח כל אחד מה שירצה, ולהלן דף צ. יתבאר בעזרה"ת ששיערו חז"ל שאין לו לאדם להרויח בדברים שיש בהם חיי נפש כגון יינות שמנים⁶ וסלתות, אלא שתות. וכן בכל דבר שהוא עיקר אוכל נפש.

ובדברים שאין בהם⁷ אוכל נפש כלל כגון הקושט והלבונה יכול להשתכר כל מה שירצה אפילו כפלי כפלים מהקרן ובדבר שיש בו ממכשירי אוכל נפש כגון כמון ותבלין והדומה להן מותר להרויח בהן עד הכפל ולא יותר.

במה דברים אמורים במוכר סחורתו ביחד בלא טורח, אבל חנווני המוכר סחורתו מעט מעט שמין לו טרחו וכל יציאותיו וכל זה נחשב לקרן, ומותר עליהם ירויח שתות מהכל⁸. במה דברים אמורים בשלא הוקר השער, אבל הוקר השער ימכור כפי הוקר.

אולם זהו רק במקום בו יש בית דין שיכול לקבוע את טווח המחירים, אך אם כל אחד מוכר כראות עיניו אין מחוייב למכור בזול⁹.

ג. היה מבקש ממנו ליטרא שוקל לו ליטרא ... קמ"ל

דמתקנינו מתקלי עד הכי

תקנו חז"ל¹⁰ שהמשקולות ששוקלים כנגדם הסחורה, ייעשו במדה שאי אפשר לרמות בה או לטעות בה, ולפיכך המשקולות עושין אותם יחידת משקל אחת, כגון ליטרא או קילוגרם, או חצי או רבע, אבל לא יעשה שליש ולא חמישית ולא שלוש רביעיות, מפני שיכולים לטעות בהם, שהמוכר יתן

⁵ שו"ע ונו"כ שם ב

⁶ מקום שהשמן מצוי אינו כלל חיי נפש אודות להשתכר בו יותר משתות ואולי רק בשמן כ"ה כי עומד גם כן להדלקה והדלקה מכשירי אכילה ולא אוכל ממש ועל ידי זה לא פלוג והקילו בו, מה שאין כן דבש גם שהוא להרווחה ואינו מסייע ממש לעיקר החיות מכל מקום הרי כל שהוא מאכל או משקה בכלל אוכל נפש כמפורש בפוסקים ז"ל. ומשמע קצת שמחוסרי מלאכה אוכל נפש קיל גם שמסברא י"ל דכיון שעומד לכך חז"ל כאוכל. אך הלשון יינות שמנים סלתות משמע קצת דוקא סלת ולא תבואה. אך לאצור מפורש דתבואה (גם כן) חמיר ומשמע גם מחוסר ג' מלאכות וצלע"כ היטב. כסף הקדשים שם

⁷ סמ"ע שם לו

⁸ סמ"ע לו

⁹ פירוש, כיון דאין שם ב"ד למחות, ושאר מוכרים אינן שמין על לב ועוברים על מה שאמרו חז"ל שלא ישתכרו יותר משתות, אף זה הירא את דבר ה' אין צריך ליזהר בזה. והטור (סעיף כ"ו) מסיים בטעמו וכתב ז"ל, דכי שלמי פירי דידיה מזבני אהריני ביוקר ואפסידוהו לו לחודיה בידים לא מפסדינן, עכ"ל. ואין צריכין לפרש דמיירי דשאר המוכרים הן גוים, סמ"ע לח

¹⁰ שו"ע ונו"כ שם ד וערוה"ש סעי' ט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

משקל של שלושת רבעים, במקום אחד, ומכיון שאין ההבדל גדול לא ישים הלוקח לב לכך, וכן יכול לתת שליש במקום חצי או חמישית במקום רביעית¹¹.

ד. היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא ... שוקל ליטרא ומניח רביע ליטרא עם הבשר ... עשר ליטרין לא יאמר לו שוקל לי אחת אחת והכריע אלא שוקל לו כולן בבת אחת ונותן הכרע אחד לכולן

כבר התבאר לעיל דף פח: שבכלל מצות העשה¹² לצדק המאזנים והמשקלות והמדות יפה יפה ולדקדק בחשבונן בשעת עשייתן לצדק המאזניים עם המשקלות, צדק משלך ותן לו, שהייב המוכר להכריע המאזנים, ולהוסיף בצד שבו החפץ הנקנה מעט יותר מהמשקל המדוייק, וליתן התוספת ללוקח בעת ששקלו לו.

ואם היה שוקל לו¹³ י ליטרא לא יאמר לו שוקל לי כל ליטרא וליטרא לבדו עם הכרעה, אלא שוקל לו את כולן בבת אחת והכרע אחת לכולן, שהרי קיים בזה צדק משלך כו'.

ואם היה שוקל לו ג' רביעיות ליטרא לא יאמר לו שוקל לי כל רביע ורביע בפני עצמו, שזה היה צריך הכרעה הרבה ומפסיד המוכר, אלא ישקול לו ליטרא ויתן רביע ליטרא עם הבשר ויהיה הבשר ליטרא פחות רביע, אבל אם אתה אומר יתן חצי ליטרא ורביע ליטרא בכף אחת, יש לחוש שמא ירמה את חבירו שיפיל הרביע ליטרא מן הכף ולא יראהו הלוקח.

¹¹ אבל אם ההפרשים במשקלות הם פי שתיים לא יוכל להטעות ששהפרש ניכר בין רבע לחצי שהוא פי שתיים ממנו וכיו"ב

¹² סמ"ג עשין עב שו"ע רלא סעי' יד

¹³ שו"ע ונו"כ שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

ה. נפש מאזנים תלויה באויר ג' טפחים ... ושל זגגין תלויה באויר שני ... ושל חנווני ושל בעה"ב תלויה באויר ... ושל טורטני תלויה באויר שלש אצבעות וגבוהה מן הארץ שלש אצבעות

במקום ששוקלים¹⁴ במאזניים קבעו חז"ל מדות לחלקי המאזניים שהיו ביניהם, כגון מוכרי נחשת וברזל ששוקלין חתיכות גדולות, שצריכים המאזנים להיות גבוהים מהארץ ג' טפחים, ואורך הקנה שכפי המאזנים¹⁵ תלויים בשני ראשיו י"ב טפחים, ואורך החוטים שכפי המאזנים תלויים בהם י"ב טפחים. וכן נתנו שיעור למוכרי צמר ושל מוכרי זכוכית, יהיו גבוהים מהארץ ב' טפחים, ואורך החוט שהם תלויים בו ב' טפחים, ואורך החוטים ואורך הקנה ט' ט' טפחים. ושל חנווני ושל בעל הבית יהיו גבוהים מהארץ טפה, ואורך החוט שהם תלויים בו טפה, ואורך הקנה ואורך החוטים ו"ו טפחים. ושל מוכרי כסף וזהב ושל מוכרי ארגמן טוב ושאר עניינים דקים, יהיו גבוהים מהארץ שלשה אצבעות, ואורך החוט שהם תלויים ג' אצבעות, ואורך הקנה ואורך החוטים לא נתנו בהם שיעור, אלא כפי מה שירצה. וכל זה כדי שלא ייצא מכשול במשקל.

ובימינו אין מצוי כלל. אולם בכל דבר ששוקל או מודד, ישתמש במאזנים, משקל, פלס, או סרגל המותאמים לדבר אותו שוקל מודד. לדוגמא לא ישקול מתכות יקרות כזהב וכסף במשקל המיועד לפירות וירקות וכן על כיו"ב.

דף פט:

¹⁴ שו"ע ונו"כ שם יג

¹⁵ ועיין יד רמ"ה בבא בתרא דף פט ע"א "נפש מאזנים תלויה באויר שלשה טפחים וגבוהה מן הארץ ג"ט וקנה ומתנה שלה מכאן ומכאן י"ב טפה. מאי נפש מאזנים, ברזל העומד באמצעיתו של קנה כעין כובע והלשון באמצעיתו, ופעמים שעושין אותו של חוט או של משיחה, והוא הנקרא חוט המאזנים. ומאי תלויה באויר ג"ט, שכשהשוקל תופש בראשו של חוט זה או בראשו של ברזל יהא החוט או הברזל היוצא מתחת ידו תלוי באויר ג"ט, שנמצא החוט ממקום שיוצא מיד השוקל ועד שמגיע לקנה ג"ט. ואמאי קרו ליה נפש, לפי שהוא גבוה שבמאזנים, כמה דקרו ליה לבנין שעל גבי הקבר נמי נפש. ויש אומרים נפש מאזנים, חוט שקופת המאזנים תלויה בו, והוא החוט שהשוקל תופש בראשו, ולפיכך נקרא נפש לפי שהוא גבוה שבמאזנים,"

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

ו. כדרך שאמרו לענין איסורו כד אמרו לענין טומאתו

משקולת¹⁶ שנטמאת הרי י"ב טפה מן החוט שלה חיבור לה, וכל הנוגע בחוץ לשנים עשר טפה טהור, ומשקולת של חרשים שמנה עשר טפה, ושל בנאין חמשים אמה, והיתר על מדות אלו אף על פי שהוא רוצה בקיומו טהור.

משקולות של סידין ושל ציירין אפילו ארוכין כל שהן טמאין.

חוט מאזנים של זהבים, של פלם, ושל שוקלי ארגמן טוב שאוחז השוקל בו ותולה המאזנים מידו שלש אצבעות, קנה שלה וחוטיה כל שהן, חוטי מאזנים של מוכרי עשיות של מתכות וכיוצא בהן שלשה טפחים, קנה שלה וחוטיה שנים עשר טפחים, חוט מאזנים של חנוונים ושל בעלי בתים טפה, קנה המאזנים וחוטיה ששה טפחים, חוט מאזנים של צמרים ושל שוקלי זכוכית טפחים, קנה מאזנים וחוטיה תשעה טפחים, והיתר על השיעורין אלו אינן חיבור.

אין עושין משקלות לא של בעץ ולא של אבר ולא של גיסטרון ולא של שאר מיני מתכות אבל עושה הוא של צונמא ושל זכוכית

אין עושין¹⁷ המשקולת ממתכת כיון שמעלין חלודה ומתחסרים במשך הזמן, אלא יעשה מזכוכית, או מצחיה סלע¹⁸. וי"א¹⁹ שזה דוקא במשקולת ששוקלים בהם דברים לחים, כבשר וכיו"ב, אבל משקלות ששוקלים בהם דברים יבשים, מותר גם של מתכת, וכן נהגו.

ובמקום שע"פ המלכות²⁰ ישנם משקולות קבועים, ואין בדינו לשנות, מותר לשקול הכל במשקל של מתכת. אבל חיוב גמור על כל חנוני שבשיראה שמשקלו נפחת אפילו

¹⁶ רמב"ם הלכות כלים פרק כא הלכה ג - ה

¹⁷ שו"ע ונו"כ שם י

¹⁸ אבן חלקה רש"י גיטין נו ע"ב ד"ה על חלקת

¹⁹ ונחלקו בטעם האיסור לדיעה א הוא משום שמתכת מחלידה וא"כ שייך זה בכל דבר ולדעה השניה הוא מפני שלמתכת נדבקות הלחות בקלות ונקרשת עליה ומוסיפה למשקלה ואז נמצא שאין המשקולת מכוונת וא"כ זה שייך רק בשוקל דברים לחים אבל בדברים יבשים אין חשש זה ולשחיקה המועטת שנשחק המתכת ע"י שימוש אין חוששים (שו"ע הרב הל' מדות ומשקולות סעי' יא)

²⁰ ערוך השלחן סעי' י

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

מעט, או שנקרש עליו דבר לח בצורה שנשתנה משקלו משום זה, חייב לשוברה וליקח אחרת תחתיה.

משקולות²¹ המשמשים לשקילת מתכות יקרות כזהב וכסף, יש לחפותה בעור כיון שבשחיקה מועטת מביא היזק גדול, ובני אדם מקפידים אפילו במועט. ואם המשקולות²² אינם נשחקות בקל ואין שומן ודבר לח נדבקים בהם, וגם אם נדבקים מתקנחים מהר, וכגון שהם חלקות מאד, המנהג שלא לחפותם בעור.

אין מטמינים²³ המשקולות במלח, כיון שהם משנות את משקלם²⁴ ויוכל לרמות את הלוקח או להפסיד מכר.

ז. אין עושין המחק של דלעת מפני שהוא קל ולא של מתכת מפני שהוא מכביד אבל עושהו של זית ושל אגוז של שקמה ושל אשברוע ... אין עושין את המחק צדו אחד עב וצדו אחד קצר לא ימחוק בבת אחת שהמוחק בבת אחת רע למוכר ויפה ללוקח ולא ימחוק מעט מעט שרע ללוקח ויפה למוכר

מרוב חומרת²⁵ דיני מידות ומשקלות שהתבארה חומרתם לעיל דף פח: בכלי המדידה הקפידו חז"ל שלא יבוא לידי רמאות ויבטל עשה זה, לפיכך המחק שהוא כלי שטוח וארוך שמעבירין על פני כלי המדידה כדי למחקה ממה שהוגדש מעל שפת הכלי אין עושים אותו מדלעת מפני שהוא קל, ואין יכולים למחוק בו היטב ורע למוכר וכן אין עושין אותו משל מתכת, מפני שהוא כבד ומוחק בחזק ורע ללוקח, אלא עושין משל אגוז שקמה ואשברוע²⁶ או עצים המצויים בינינו שהם בינונים במשקלם.

²¹ רמ"א שם

²² ערוך השלחן שם

²³ שו"ע ונו"כ שם סעי' יא

²⁴ י"א שמלח מכביד המשקל וי"א שמקיל המשקל והעיקר כפי הראשון (ערוך השלחן סעי' יא שו"ע הרב שם סעי' א)

²⁵ שו"ע רלא סעי' ה וערוך השלחן שם סעי' ה ושו"ע הרב הל' מדות ומשקולות סעי' ה

²⁶ ובסמ"ג מצוה עב הוסיף זית

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסנת בבא בתרא

וכן אין עושין אות המחק מצד אחד עב ומצד אחד דק, כיון שהדק נכנס יותר ומוחק טוב יותר מהעבה, ויוכל לרמות על ידי שכשקונה ימחוק בצד העבה כדי לקבל יותר, וכשמוכר ימכור בצד הדק כדי לתת פחות ולכן יעשה שני הצדדים שוים כפי מנהג אותו מקום אם דק ואם עבה.

ולא ימחוק מעט מעט, מפני שהוא מפחית ללוקח ולא ימחוק בבת אחת במהירות, מפני שהוא מפחיתו למוכר, אלא בפעם אחת במתינות.

**ח. לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה במדה זו
מדירת קרקע שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולא אחד
בימות הגשמים במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח
במשורה שלא ירתיח**

כבר התבאר במסכת ב"מ דף סא: שנאמר בפרשת קדושים (ויקרא יט פסוק לה) לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה הוזהרנו בזה²⁷ שהשוקל לחבירו או אפילו לעובר כוכבים²⁸ במשקלות חסרות מן המשקל שהסכימו עליו בני אותה המדינה או המודד במדה חסרה מן המדה שהסכימו עליה הרי זה עובר בלא תעשה.

אע"פ²⁹ שהמודד או השוקל חסר גונב, אינו משלם תשלומי כפל אלא משלם לו המדה או המשקל, ואפילו לעובר כוכבים צריך לשלם ואין לוקין על לאו זה מפני שהוא חייב בתשלומין

²⁷ רמב"ם גניבה פ"ז ה"א שו"ע חו"מ סי' רלא סעי' א

²⁸ כ"כ בשו"ע ובהינדוך שם כתב שהוא איסור דאורייתא אבל דעת הב"ח שאינו אלא איסור דרבנן ובשו"ע

הרב בל' מדות ומשקלות סעי' ב כתב שהוא דאורייתא

²⁹ שם ה"ב שו"ע הרב הל' מדות ומשקלות סעי' ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

י"א³⁰ שעובר בלאו זה אף בשוקל או מודד בחסר בפחות משהו פרוטה³¹.
וי"א³² שאע"ג³³ שיש בו איסור תורה עכ"פ אינו עובר בלאו זה. אמנם אם
שקל פעמיים לאותו אדם וביחד מצטרף לשהו פרוטה³⁴ עובר משום לאו זה
אפילו אם היה זמן מרובה בינתיים³⁵.

י"א³⁶ שאם עשה משקל או מדה חסרים, עובר כבר משעת עשייתם אע"ג
שלא שקל.

³⁰ חינוך מצוה רנח וב"ח שם

³¹ וכן דעת השו"ע הרב שם סעי' א ולדעתו להכי הקפידו בדבר לח שלא תעלה הרתיחה אע"ג שיש בו פחות
משו"פ ועיין שו"ת יהודה יעלה ח"ג הו"מ סי' רלג

³² מנחת חינוך שם אות ב

³³ יוגבי גניבה וגזילה כתב הרמב"ם שם ה"א דהגזול שוה פרוטה עובר בלא תעשה וכן בפ"א מגניבה ה"א, דכן
גזירת הכתוב גבי ממון, כי שיעורים הלכה למשה מסיני דצריך שיהיה שוה פרוטה ובפחות מזה אינו אלא חצי
שיעור עיין רמב"ם גבי גזילה וגניבה וכן כאן בודאי צריך שיהיה שוה פרוטה לענין הלא תעשה הוה, ובפחות
אינו רק איסור תורה. ואי כדעת החינוך דהכא חידשה תורה דאף בפחות משהו פרוטה עובר על הלא תעשה,
א"כ מאי מקשה ש"ס בבא מציעא שם לאו במשקלות למה לי ולילף מגזול ומהנהו, הא גזול וריבית אינו עובר
אלא בשוה פרוטה, על כן חידשה התורה לאו במשקלות דעובר בחצי שיעור. ועוד אמאי אין לוקין על לאו זה
אם שיקר בפחות משהו פרוטה הא בודאי לא ניתן לתשלומין דפחות משהו פרוטה לאו ממון הוא, וא"כ כמו
חובל בחבירו בפחות משהו פרוטה דלוקין כיון דאינו משלם הכא נמי היה חייב מלקות על זה, אלא ודאי שוה
לגזל דדוקא שוה פרוטה בעינן. ומה שמביא בגמרא ב"מ שם דאפילו מדה קטנה ביותר, היינו עכ"פ שוה
פרוטה, אך דהיה עולה על הדעת כיון דהיה דרך מקח וממכר ובמדה ובמשקל אין מקפידין על מדה קטנה
ביותר אף שהיה שוה פרוטה, על כן אשמועינן דאסרה תורה אפילו על מדה קטנה ביותר, אבל בפחות משהו
פרוטה נראה דאינו עובר רק בתורת חצי שיעור" (שם)

³⁴ עי"ש שדן אמאי אין גזילה בפחות משהו פרוטה והביא שני טעמים טעם החינוך מצוה ק"ל, ובסנהדרין ג"ז
ע"א, משום שבפחות משהו פרוטה סתם אדם מוחל ב. וברמב"ם פ"א מגזילה ה"ו נראה וגם מדברי רש"י
סנהדרין שם ד"ה צערא, ובספר מחנה אפרים ריש הל' גזילה (סי' א') עמד על מדוכה זו דגזירת הכתוב הוא
שאינו ממון והסיק שם שאם ידע הנגזל מהגזילה א"כ בפחות משהו פרוטה מחל וא"כ אם גזל ממנו שוב פחות
משהו פרוטה כיון שכבר מחל אינם מצטרפים אבל אם לא ידע א"כ לא מחל והוא רק מגזירת הכתוב וא"כ
יכול להצטרף אפילו אחר זמן מרובה (דשיעור כדי אכילת פרס אינו אלא באיסורי אכילה) ועיין שם מצוה לח
אות ה' וז"ל "ונראה עיקר הטעם דהוא מכלל השיעורין, שאצל דיני ממון הכל בפרוטה, ופחות משהו פרוטה
לא נקרא ממון"

³⁵ שם אות ו

³⁶ עיין בב"מ ס"א ע"ב דמקשה לאו במשקלות למה לי הא הוא בכלל גזל וגניבה, ומתריץ הש"ס לחייבו משעת
עשייה. נראה דהלאו הוה קאי על שעת עשייה אך כיון דהתורה כתבה הלאו הוה, ג"כ העושה עוול בכלל, ועיין
תוס' ב"ב פ"ט ע"ב ד"ה ובמשורה, כתבו ג"כ דחייב משעת הרתיחה אפילו לא מדד. וכעת לא ראיתי להרמב"ם
פ"ז ופ"ח מגניבה שמביא זה, ובפ"ח ה"ז כתב אין טומנין את המשקולת במלה, אבל אין מבואר אם עובר
בלאו. ובפ"ז ה"ג כתב הרמב"ם לאחר שכתב דין דאין שוקלין בחסר, וכן לא ישהה מדה חסרה או משקל חסר
ואם עבר והשהה עובר בלאו לא יהיה לך בכיסך וכו'. והוא מגוי ללאו בפני עצמו (בסנה"מ ל"ת ע"ב), ולא
כתב דמלאו הוה לא תעשו עוברים בשעת עשייה. וראיתי בהרב המגיד שכתב אהא דכתב רבינו בה"ג לא
ישהה וכו', זה מבואר בפרק איזהו נשך ב"מ שם לעבור עליו משעת עשייה, ומרשים ג"כ הגמרא בבא בתרא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

בזמננו³⁷ כל שהסכימו בני מדינה על מדה או משקל מסוימים, הרי הם המדות שצריך למוד בהם כמו שהתבאר לעיל דף פח: וכל המשנה ומודד במדה חסרה ממה שהסכימו עליו עבר בלאו זה, ובמדינה שיש בה משקלות שבפיקוח השררה שבאותו מקום אסור לשקול במדה אחרת.

במדידת³⁸ קרקע בין אחים או בין שותפין, צריך לדקדק בחשבון מדידתו על פי העיקרים המתבארים בכתבי הגימטריא, שהיא חכמת המדידה³⁹ ולא יאמר שאין קפידא בשינו במעט קרקע שאפילו מלא אצבע מהקרקע רואים אותה כאילו היא מלאה כרכום שהוא דבר יקר.

שם, ע"ש. ואיני מבין, דהרמב"ם כתב דהמשהה הוא מלאו לא יהיה לך וגו', ודין זה דעשייה מבואר באיזהו נשך שהוא מלאו לא תעשו וגו'. נראה דשני ענינים הם, עשייה עוברים משם אחד ושהייה עוברים משם אחר והנה מבואר ברמב"ם פ"ז מגניבה ה"ג, דעל השהייה שבכיתו אין לוקין מפני שאין בו מעשה. ולפי מה שביארנו היה לו לכתוב דאם עושה חייב על העשייה, כמבואר בנמרא דעל העשייה עוברים בלאו, והעשייה יש בה מעשה, והיה להרמב"ם לבאר דלוקין על זה. וגם דברי הרמב"ם שכתב דאין לוקה מפני שאין בו מעשה, קשה לי דהיה לו לכתוב דאם קנה או עשה מדה חסירה דלוקין אף מהלאו הוזה דלא יהיה לך, כמו שכתב בפ"א מחמין ומצה ה"ג באם הניח חמין בביתו אין לוקין דהוי לאו שאין בו מעשה, אבל קנה חמין או הימצו לוקין, א"כ כאן נמי היה לו לבאר דאם קנה או עשה דלוקין. וראיתי לחינוך לקמן פרשת תצא מצוה תר"ב שכתב, דאם משהה מדה חסירה עובר על לא תעשה לא יהיה לך, וכתב דאין לוקין דאין בו מעשה, וכתב עוד טעם דהא אפילו עבר ושקל אין לוקין מחמת הניתן לתשלומין, ע"ש. נראה שנתן עוד טעם, דאפילו אם עשה מעשה אין לוקין, כיון דאף אם עשה החמור ממנו (דעבר ושקל) אין לוקין. ובאמת לענ"ד הוא דבר חדש ליתן טעם למצוות התורה, ומי יודע, אפשר דהוין מה שעושה ששוקל חסר, עוד על העשייה או השהייה עושה יותר רע, וטעמו אינו ידוע כי מי עמד בסוד ד' ודברי רבינו הרמב"ם שלא כתב רק טעם לאו שאין בו מעשה צ"ע, דאפשר בקנה על מנת לשקול יהא חייב מלקות או בעושה, וגם בעושה לוקין מהלאו דלא תעשו עול וכו', ורבותינו סתמו הדברים, וגם הרמב"ם לא הזכיר כלל העשייה, וצ"ע. ובענין זה דלאו הניתן לתשלומין ואין בו מעשה יש לפלפל הרבה ואין כאן מקומו, עיין בשער המלך הל' חמין מצה פ"א ה"ב לענין קנה חמין" (מנחת חינוך מצוה רנח אות א דה)

³⁷ אע"ג שבשו"ע שם הזכיר דרכי מדידה שונים זהו לימיהם אבל בזמננו הכל לפי הסכמת המקום וכל' הרמב"ם שם ה"א "מן המשקל שהסכימו עליו בני אותה המדינה וכו' מן המדה שהסכימו עליה" ערוך השלחן שם סעי' ד

³⁸ סעי' טז (וערוך השלחן סעי' יז)

³⁹ וז"ל החינוך מצוה רנח "ועוד הרבה ענינים המתבארים בספרי חכמת החשבון והגימטריאות, שיחלקו בין זוית נצבה לזוית נרווחת וזוית חדה, ואלו שלש צורותיהן כסדר, ובין משולש שוה הצלעות והמשולש אשר שתי הצלעות בלבד שוות, והוא נקרא משולש שוה השוקים, ובין משולש שאין צלע מכל צלעותיו שוות, והוא הנקרא מתחלף הצלעות, ובין מרובע רבוע שוה למרובע ארוך, ומרובע מעויין כזה ומרובע דומה למעויין כזה וכמה צדדין כיוצא באלו, לא יכיל קלף גדול לרוב הצורות שעשו בזה בעלי חכמת התשבורת והשיעורין הנקראין אלהנדיסא בענינים אלה. ומכל צד צריכין אנו להזהר הרבה במדידת הקרקעות.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

ולא יסמוך על הכללים שקבעו חז"ל כגון "כל אמתא בריבועא, אמתא ותרי חומשי באלכסונא, וכן כל שיש בהיקפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפה, וכן כמה מרובע יתר על העיגול, רביע" כיון שאינם מדוייקים ממש⁴⁰ ולא נאמרו אלא לדיני התורה כגון שבת וכלאים אבל לא לדבר הנוגע בין אדם לחברו.

המודד את הקרקע, לא ימוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים, מפני שחבל המדידה⁴¹ מתקצר בימות החמה. לפיכך אם מודד בקנה או במתכת וכיוצא בהן, אין בכך כלום.

וכן אסור⁴² לשנות את אופן המדידה שהדרך למוד בה, ולפיכך במקום שנהגו למוד במדה גדולה דברים מסוימים, לא ימוד אותה במדה קטנה⁴³ וכן להיפך כמו שהתבאר לעיל דף פח:.

כשמודד דבר לח⁴⁴, לא יעשה בענין שתעלה הרתיחה והקצף ואז תראה המדה כאילו היא מלאה, כמו שהתבאר לעיל דף פז. ואפילו ההפרש בזה קטן מאד שאין ברתיחה שוה פרוטה. ואם עשה י"א⁴⁵ שעובר כבר משעה שעלתה הרתיחה.

וכן צריך להשהות⁴⁶ כלי המדידה הפוך על גבי כלי הלוקח אחר שיפסיק הקילוח, כמו שהתבאר שם כדי שיטופו מכלי המדידה שלשה טיפין. בד"א, בבעל הבית המוכר.

⁴⁰ וז"ל החינוך שם ואל תתמה, איך יכתבו דבר בלתי מכוון והם אנשי אמת אשר אלהים נצב בעדתם, כי הם לא נצרכו אל החשבונות כי אם בחשבון תחומי שבת או בזריעת הכלאים ונמיעתם וכיוצא באלו הדברים, ובוזה מה שלא כיוונו בו מביא אותנו לידי חומרא ואינו מזיק לשום אדם בממונו, ואע"פ כן העידו ברוב מקומות אלו שאין החשבון מדוקדק שם, שאמרו בכל מקום ומקום כפי הראוי בו, היינו דלא דק ולחומרא לא דק, וכיוצא בזה, שהודיעונו בכל מקום שלא נתלה בהם מיעוט ההשגחה וידיעה בדבר מכל הדברים.

⁴¹ סעי' יח' ובסמ"ג כתב מפני שהקרקע עצמה משתנית מימות החמה לימות הגשמים במדתה ולפ"ז אין חילוק במה מודדים אמנם כל הפוסקים לא הביא דעה זו כלל (ערוך השלחן שם סעי' יח')

⁴² שו"ע שם סעי' ח

⁴³ כגון אם נהגו למוד לפי מדת ק"ג לא ימוד לפי פאונד לפי שלכל מדה יש מעט עודף ללקוח כיון שא"א לצמצם ובמדה אחת גדולה אין לו אלא מעט עודף אבל אם היה מודד בכמה מידות קטנות היה לו יותר עודף ואפילו אם יתן לו במדה גדולה לפי חשבון העודף של המדה הקטנה אסור (ערוך השלחן שם סעי' ח)

⁴⁴ שם סעי' ו

⁴⁵ עיין מש"כ לעיל ממנ"ח שם אות ד

⁴⁶ שם וערוך השלחן סעי' ו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסנת בבא בתרא

אבל חנווני, אינו צריך להטיף⁴⁷ שמכין שאין לו פנאי להשהות והקונים יודעים את זאת הרי הם קונים על דעת זה.

ט. אסור לאדם שישהה מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו ...אבל באתרא דחתימי אי לא חזי חתימה לא שקיל

ואסור לאדם⁴⁸ להשהות בביתו או בחנותו מדה חסרה או או יתירה משקל חסר או יתר כדי לרמות בה⁴⁹ ואפילו שאינו מודד בה והעושה כן עובר בלא תעשה שנאמר (דברים כה פסוק יג) לא יהיה לך בכיסך אָבֶן וְאָבֶן גְדוֹלָה וקִטְנָה לא יהיה לך בכיסך וגו' ואין לוקין על לאו זה שהרי אין בו מעשה.

ולפיכך⁵⁰ אסור להטמין המשקלות במלח⁵¹.

ומדרבנן⁵² אפילו לעשות המדה עביט של מימי רגלים אסור אלא אם כן ישברנה, שאע"פ שאין זה לוקח ומוכר בה שמא יבא מי שאינו יודע שהיא חסרה וימדוד בה, ואם קשה בעיניו לשברה, יעשה לה עוד אוזן שיראו הכל שאינו כלי המדה כי אם לתשמיש בעלמא⁵³.

⁴⁷ ואם רוצה החנווני להתמיר על עצמו שלא ליהנות משל אחרים אע"פ שמוחלים יעשה ממה שמשער שנשאר צורכי רבים

⁴⁸ רמב"ם גניבה פ"ז ה"ג שו"ע חו"מ סי' רלא סעי' ג

⁴⁹ מנחת חינוך מצוה תרב אות ב וכן בקונטרס מדות ומשקלות לחפץ חיים כתב "הלא איסור זה הוא עובר בכל רגע ורגע שמשאה אותה ברצונו כדי לחזור ולמכור או לקנות בה"

⁵⁰ שם סעי' יא

⁵¹ ברשב"ם בבא בתרא פירש משום שמכביד עי"ז את המשקולת ובתוס' שם סירשו משום שמיקל המשקולת שהמלח שואב

⁵² מנ"ח שם אות ב

⁵³ החפץ חיים בקונטרס המדות והמשקולות

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

אם קנה⁵⁴ או עשה⁵⁵ משקל או מדה חסר או יתר, אפשר שחייב מלקות שהרי עשה מעשה, וי"א⁵⁶ שאינו לוקה כיון שאם ימדוד בהם אינו לוקה כיון שהוא ניתן לתשלומין.

אפילו אם⁵⁷ מודיע שהמדה חסירה אע"ג שאין בזה איסור דאורייתא אסור מדרבנן.

ואם יש מנהג⁵⁸ בעיר שהמדות והמשקלות של בני העיר התומות בחותם ידוע, ואין מודדים אלא במדה הרשומה ברושם הידוע, והמדה או המשקל החסרים הם ללא חותם זה, הרי זה מותר לשהותם לשאר תשמישי הבית.

ולפיכך מותר⁵⁹ להשהות בביתו מדה שאינה מתוקנת כדי למדוד לצרכו, כגון שרוצה למוד דברים שרגיל לקנות בלי מדה, או שרוצה למוד תבלין לתבשילו וכיו"ב, כיון שאין בו כלל דרך משא ומתן. ואפשר שאפילו משום מדת חסירות אין בזה.

כל שהסכימו⁶⁰ בני המדינה על מדה ומשקל מסוימים⁶¹ הרי הם המדות שצריך למוד בהם, וכל המשנה ומשהה בביתו משקל שחסר מן המשקל הנהוג עובר בלאו זה.

⁵⁴ חינוך מצוה תרב

⁵⁵ לכאורה דברי הרמב"ם צ"ע, דהוה להו לכתוב אם עשה המדה או המשקל לוקה, כמו שכתב הרמב"ם בפ"א מחמין ומצה הל' ב- ג בבל יראה ובל ימצא בפסח שאם הניח חמין אינו לוקה אך אם חמצו או קנה לוקה דהוי ליה מעשה. גם המעם של החינוך שאפילו עבר ושקל בהם לתשלומין ניתן וכו', הא חובל בחבירו בשוה פרוטה לתשלומין ניתן ואין לוקה ואם הכה פחות משוה פרוטה דלא ניתן לתשלומין לוקה, הכא נמי על השהיה דלא ניתן לתשלומין למה לא ילקה (מנ"ח שם אות א) ובמצוה רנח אות ה כתב "ודברי רבינו הרמב"ם שלא כתב רק טעם לאו שאין בו מעשה צ"ע, דאפשר בקנה על מנת לשקול יהא חייב מלקות או בעושה, וגם בעושה לוקין מהלאו דלא תעשו עול וכו', ורבתינו סתמו הדברים, וגם הרמב"ם לא הזכיר כלל העשייה".

⁵⁶ עיין באור שמח גניבה פ"ז ה"ג ולולא דברי רבינו הוי אמינא משום דעיקרו של לאו הוא משום שמרמה בו הבריות ואתי למישקל ולמדוד בו ועשתה התורה סייג לדבריה שאפילו להשהות אסור, וכיון דעל עיקרו של לאו אינו לוקה משום דניתן לתשלומין אם שקל לו כמשקל חסירה וכיוצא בזה, תו גם על השהיה של המשקל שהוא סייג גם כן אינו לוקה. ומצאתי טעם זה בחינוך, אבל דברי רבינו קשה. ואולי נחלק דבחמין שאינו שלו לא עבר אם משהה בביתו אם כן פירוש הלאו שלא ישהה בתורת שלו, והמעשה גורם לו שיהיה חמין שלו, אבל משקלות גם על של אחרים עבר אף על גב דלך כתיב וצריך עיון (ועיין לקמן שבמשך חכמה יישב שהכונה לך מדעתך ובאינו ידוע אינו עובר) ודילמא אתי למישקל אסרה תורה. אם כן האיסור על השהיה בלבד הבאה אחרי המעשה ואינו מצטרף המעשה אל האיסור. ועיין תוספות ע"ז (דף סד) ד"ה רע"ק אומר אף המקיים כלאים ובכס"מ ריש הלכות כלאים ואכמ"ל ודוק"

⁵⁷ כסף הקדשים שם סעי' ג

⁵⁸ שם ה"ג ושם

⁵⁹ כסף הקדשים שם

⁶⁰ פתחי חושן ח"ד פ"ד סעי' ה

⁶¹ ברמב"ם ה"ז ובשו"ע סעי' ד כתבו "עושה אדם מדותיו סאה וחצי סאה ורביע סאה וקב וחצי קב ורובע הקב וחצי הרובע ושמן הרובע אבל לא יעשה קביים שלא תתחלף ברובע הסאה שהוא קב ומחצה וכן במדות הלח עושה הין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית ושמן ואחד משמונה בשמינית ולא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

במאזנים אלקטרוניים⁶² צריך להקפיד לכוונם שלא יעגלו את המשקל כלפי מעלה או כלפי מטה, שאל"כ יהיה אסור להשהותם ואם אינו יכול, צריך להודיע לקונים בצורה בולטת כדי שימחלו על החיסרון במדה והמוכר ימחל על התוספת

המשהה מדה חסירה או יתירה של אחרים בתוך ביתו אפשר שעובר על לאו זה⁶³

י. עושה הוא סאה תרקב וחצי תרקב וקב וחצי קב ורובע

ותומן וחצי תומן

אמרו חז"ל שצריך⁶⁴ לעשות המדות באופן שיכירו אותם היטב בטביעת עין, כדי שלא יטעו בהן להחליפן, ושיערו חז"ל כיצד עושין מדות מסאה וחצי סאה, שיש הפרש רב ביניהם ולא יבואו לטעות ביניהם להחליף זה בזה, וכן עושין רובע הסאה שהוא חצי חצי סאה, ועושין קב, וחצי קב, ורובע הקב, ושמינית הרובע, אבל אין עושין קביים שלא תחליפנו ברובע הסאה⁶⁵ שהוא קב ומחצה, ומדת הלח עושין אותו הין, וחצי הין, ושלישית ההין, ורביעית ההין⁶⁶, לוג, וחצי לוג, ורביעית הלוג, ושמינית, ואחד משמונה שבשמינית, אף על גב דבסאה אין עושין שלישית הסאה שהוא קביים, במדות הלח מינכרי יותר ולא יבואו לטעות כל כך.

אסרו לעשות שלישית הין ורביעית הין אף על פי שמתחלפין זה בזה הואיל והיו במקדש מימות משה רבינו" ופשוט שבזמננו הכל כמנהג המדינה

⁶² פתחי חושן שם הערה כד"ה ובזמן

⁶³ במשך חכמה כתב "במשהה מדה של אחרים בביתו ודאי עבר, רק לא יהי' לך היינו דבאינו ידוע כגון שנחסר המשקל או ירושה ולא ידע אינו עובר כלל, ולזה כתב לא יהיה לך מדעתך, וכמו שפרשו על שלח לך (סוטה לד"ב)" ובאור שמח גניבה פ"ז ה"ג מסתפק בזה

⁶⁴ שו"ע ונו"כ שם ד

⁶⁵ ברביעית טעו אינשי אבל בתילתא לא טעו במדות, ומשו"ה לא חיישינן דתתחלף רובע הסאה שהוא קב ומחצה עם קב. סמ"ע שם ג

⁶⁶ אף על גב דברביעית טעו אינשי, כיון דבמקדש היו המדות הללו לא מיחו חז"ל גם במדינה, ובמקדש לא חששו משום דכהני זריזין הן ולא טעי. סמ"ע שם ד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

